

כבוד מפוקפק | עופר אדרת

פרו־נאצי ליטאי ויקבר בטקס ממלכתי

40 שנה לאחר שמת יוטסו לליטא עצמותיו של מנהיג שנוי במחלוקת מתקופת השואה

ליטא תקבור מחדש את גופתו של מנהיג לאומני ממלחמת העולם השנייה, אשר נטען כי שיתף פעולה עם הנאצים ועודד רדיפת יהודים. בעוד כשבוע יוטיסו עצמותיו של יואזיס אמבראזאויצ'יוס-בראזאויטיס מקונטיינר שבארצות הברית, שם מת לפני 40 שנה, לוויילנה בירת ליטא. משם יועברו לקבורה בכנסייה בקובנה. מנהל מכון ויזנטל בישראל, ד"ר אפרים זורוף, טען כי מדובר ב"שערורייה". בשגרירות ליטא, מנגד, טענו כי אף שאמבראזאויצ'יוס היה "שנוי במחלוקת", קשה לשפוט היום את התקופה שבה פעל. אמבראזאויצ'יוס עמד בראש הממשלה הפרו־נאצית שכיהנה בליטא ב-1941 ועודדה אלימות רצחנית של ליטאים כלפי יהודים, עוד בטרם הכיבוש הגרמני. הממשלה הוקמה בידי ארגון "החזית הליטאית האקטיביסטית" (LAF), שחבריו ביצעו רציחות, מעשי שוד ואונס של יהודים.

ראש העיר קובנה, אנדריוס קופצ'ינסקאס, הסביר כי "המדינה צריכה לתת כבוד למנהיגיה". לדבריו, הממשלה בראשות אמבראזאויצ'יוס "ניסתה להחזיר לליטא את עצמאותה. היסטוריונים יכולים להעריך את זה בדרכים שונות, אבל המאמצים שלו היו אציליים".

מסמכי הממשלה בראשותו מעלים, עם זאת, שהיא היתה פרו־נאצית באופן מובהק. בכרכה ששלחו שריה להיטלר, הם הודו לו על "השחרור מהכיבוש היהודי הרצחני". בהודמנות אחרת כתבו כי "הכרחי לנקוט את כל האמצעים נגד היהודים".

מילן חרסונסקי, שערך את עיתון הקהילה היהודית בליטא, ביקר את ההחלטה. "ליטא היא המדינה היחידה באירופה ששמות רחובות בעריה המרכזיות מכבדים את זכרם של משתפי פעולה עם היטלר. באזור קובנה יש אף רחוב על שמו של אמבראזאויצ'יוס ובאוניברסיטה בעיר יש אולם על שמו", כתב במאמר באינטרנט.

מנגד טענה ויולטה פופובייטה, סגנית שגריר ליטא בישראל, כי "קשה לשפוט את התקופה ההיא בפרספקטיבה של היום", והוסיפה כי אמבראזאויצ'יוס נרדף הן על ידי הנאצים והן על ידי הסובייטים, בשל מאבקו לעצמאות. "יותר מפעם אחת הוא ניסה לשכנע את גרמניה להפסיק את רדיפות יהודי ליטא", אמרה. "לאחר הכיבוש הגרמני הוא הצטרף לתנועה האנטי־נאצית, נרדף

בידי הגסטפו, שינה את שמו וגלה לארה"ב".

מסמך שהציגה, מראה כי ב-1975 זיכה אותו שירות ההגירה האמריקאי ממעורבות בפעילות פרו־נאצית ואנטי־יהודית. ואולם לדברי זורוף, "לאמריקאים לא היו אז נתונים שמצביעים בכירור על הקשר שלו לנאצים ולאלימות נגד יהודים".

בחדש שעבר קיבלה לייטא ציון "נכשל" בדו"ח של מכון ויזנטל על פעילותה נגד פושעים נאצים. "היא לא

יואזיס אמבראזאויצ'יוס

טרחת להשיב על הסקר שהפצנו. מאז 2006 אף פושע נאצי לא נשפט שם", אמר זורוף. "כיבוד אמבראזאויצ'יוס הוא טשטוש זכר קורבנות השואה בליטא ושם ללעג את התוכניות החינוכיות שלה לזיכרון השואה. ההחלטה חושפת את צביעות ממשלת ליטא, שמצהירה שהיא מתייחסת ברצינות לנושא".

בשגרירות ליטא הציגו צד אחר של התמונה. "אין שום ממשלה באירופה שעושה כמונו למען היהודים", אמרה פופובייטה. "מאוד חשוב לנו לשמר את המורשת היהודית הליטאית שלנו ולזכור את אלה שנספו בשואה". במסגרת זו, לדבריה, היו עשרות פרויקטים ללימוד השואה, חוקק חוק לפיצוי קורבנותיה והוקצו כספים לשיקום אתרים יהודיים במדינה. ■